

Joseph Ishills livsverk

Helmut Rüdiger

1955

Den märklige amerikansk-judiske anarkisten Joseph Ishills namn har tidigare nämnts på DT:s kultursida. I denna artikel presenterar Helmut Rüdiger Ishills livsverk som boktryckare, privatförläggare och inte bara bibliofilt intressant bokkonstnär.

I de latinska länderna, huvudsakligen bland spansktalande anarkister, hör man ofta uttrycket "den frihetliga familjen" (la familia libertaria). Även i Max Nettlaus, till den yttre formen anspråkslösa, "tunga" historieskrivning spårar man ett starkt sinne för det mänskliga och personliga: hans anarkister är framförallt frihetsälskande individer, först i andra hand anhängare av den ena eller andra lärobyggnaden. Ur denna attityd resulterar också toleransen: alla även skenbart motsatta nyanser inom anarkismen uppfattas som uttryck av samma grundtendens. En mycket personlig, helt särpräglad bekännelse till den anarkistiska familjens brokiga människomyller finner man också i den amerikansk-judiske anarkisten Joseph Ishills livsverk som här en gång tidigare omnämns i samband med en anmälan av hans fint utstyrda lilla utgåva av Josiah Warrens individualistiska "Manifest". För någon tid sedan utgav Ishill en bok på 478 sidor under titeln "The Oriole Press, a bibliography" som innehåller en överblick av den frihetlige boktryckarens arbete mellan 1916 och 1953.

I den av Ishill själv handsatta, handtryckta, för hand inbundna och rikt illustrerade boken presenteras utgivaren av Rudolf Rocker – med ett till engelska översatt kapitel ur hans minnen som annars endast är tillgängliga på spanska och jiddisch, Ishill, son till en judisk bondefamilj från Rumänien, blev boktryckare i USA. Sedan 1916 verkar han också som förläggare och efter 1926 framträder han med en lång rad egenartat vackra handtryckta förlagsverk för anarkistiska bibliofiler spridda över hela världen – varje bok eller broschyr endast i två-trehundra exemplar och med utgivarens personliga dedikation till ägaren. Alla av Ishill utgivna förlags-

verk är satta i utsökta stilar och framställda medelst en liten handpress på fritid efter de långa arbetstimmar som den outtröttlige hantverkaren tillbringar på en typografisk verkstad i New York. Ingen av böckerna är ett försäljningsobjekt. Ishills böcker trycks som gåvor åt den frihetliga familjen i hela världen.

Ishills personlighet och det väsentliga för hans Oriole Press har kanske bäst kännetecknats av en tysk bibliofil som 1932 i "Imprimatur", Berlin, utan närmare kännedom om utgivarens frihetliga idévärld talat om hans "individualanarkism". Anmälan (dr. Emil Tuchmann) fortsätter sedan: "I samband med Oriole Press har vi kommit att tala om en människoklass som står vårt hjärta utomordentligt nära, nämligen privatförläggarna, gestalter som är omgivna av särlingens lätta melankoli och som, mestadels utanför sitt egentliga brödförvärv, för någon sorts dubbelliv som boktryckare och förläggare. De eftersträvar ingen vinning. En sådan strävan att utge böcker måste nog ha sin rot i djupa skapande krafter." Just i denna betydelse är Ishill anarkist, men även som sådan en engångsföreteelse. "Det lätt romantiska inslag" som enligt Tuchmann präglar Oriole Press' typografiska smakriktning och Ishills esteticism hör oskiljbart till hans förläggarverksamhet och även till hans anarkism, som har sina rötter huvudsakligen hos en generation som var verksam redan före första världskriget.

På ett femtiotal sidor i Ishills bibliografi återges efter Rockers inledande presentation engelska essäer av olika författare som hyllar förläggarens arbete – bland dem kan nämnas Nettlau med en både varmhjärtad och upplysande uppsats skriven med anledning av Ishills minnesbok över bröderna Reclus. Sedan följer talrika äldre ställningstaganden och recensioner på franska, tyska, jiddisch, rumänska, spanska m. fl. språk. Bland en stor samling brev till Ishill finner man många bekanta namn: Henri Barbusse, Alexander Berkman, Edward Carpenter, Havelock Ellis, Emma Goldman, Sophie Krapotkin, Eugene O'Neill, Romain Rolland, Bernard Shaw, Benjamin R. Tucker, Stefan Zweig.

Listan över Ishills förlagsverk omfattar 93 nummer, den här omtalade boken inte medräknad. 1916 började förlagsverksamheten och tio år senare startade Ishill arbetet med sin handpress. De publicerade böckerna var omväxlande stora och små. Bland de större och mest värdefulla kan nämnas minnespublikationerna om Krapotkin och bröderna Reclus, den sistnämnda den egna pressens första produkt. Ett lika omfattande minnesverk är tillägnat Havelock Ellis, med bidrag av bl. a. Bertrand Russell, H. L. Mencken, Barbusse, Ellen Key, domaren Ben B. Lindsey m. fl. Av Eugene Relgis utkom The principles of humanism, tillsammans med ett brev av Albert Einstein. Av Emma Goldman, Tucker, Stephen Pearl Andrews och talrika andra författare finns mindre skrifter. Lyriska bidrag levereras av Ishills hustru, skaldinnan Rose Freeman som också inlett boken med en dikt till "The unknown martyrs" – de miljoner judar som mördats under barbariets herravälde i Tyskland.

Joseph Ishill är i dag 67 år gammal och lever i vänkretsen kring Rudolf Rucker och den på jiddisch utkommande "Freie Arbeiterstimme" i New York. Genom flera porträtt – både fotografier och träsnitt – får man i hans nyaste bok stifta bekantskap med Ishill själv. 1911 poserar en elegant och vacker 23-åring stolt med fladdrande konstnärsslips vid en prunkande balustrad i fotoateljén. Bilden som tagits 1940 visar en försynt, vithårig, smärt man i skjortärmor med fint förändligt ansikte omgiven av böcker stående bakom skrivbordet. Han har funnit sitt eget uttryck, byggt upp sin egen värld inspirerad av de sociala ideal som gripit honom för ett halvsekel sedan. Ett stycke förverkligad anarkism mitt i vår tid: ett alltigenom individuellt verk i tjänst hos en fri gemenskap, den anarkistiska familjen.

Det Anarkistiska Biblioteket

Helmut Rüdiger
Joseph Ishills livsverk
1955

Dagstidningen Arbetaren, Nr 182, årg. 34, Tisdagen den 9 augusti 1955

sv.anarchistlibraries.net